చావు నృత్యం

నృత్యం జోరుగా సాగుతూ ఉంది ప్రేక్షకులందరూ రెప్పలు కొట్టడం కూడా మరిచిపోయి చూస్తున్నారు. ప్రేక్షకుల నిశ్శబ్దాన్ని శంకర్ గజ్జెల శబ్దం ఓడిస్తూంది. అతడు కథక్ నృత్యంలో మైమరిచాడు. రంగు రంగుల వెలుగుల్లో అతడు మరీ అందంగా కనిపిస్తున్నాడు. జీవితం ధారపోసి నేర్చుకున్న నృత్యం లోని ప్రావీణ్యం సభికుల మనసుల్లో ముద్రలు వేస్తూంది. ....

నృత్యం అయిపోయింది!!

వందలాదితో నిండి ఉన్న రవీంద్రభారతి హాలు చప్పట్లతో నిండి పోయింది....చప్పట్లు, వెనక నుండి వినిపిస్తున్నాయి. తలకు ఎక్కుతున్న మెత్తని మత్తు - ఎక్కుతున్న దల్లా కొంచెం దిగింది. వెనుదిరిగి చూశాడు శంకర్. బాల్ కిషన్ మెల్లగా వస్తున్నాడు.

బాగా పరికించి చూశాడు. 'హాలు' కళ్ళలో కరిగి కరిగి కల్లు కాంపౌం డయింది. 'ప్రేక్షకులు' తాగుబోతు లయ్యారు.

నిశ్శబ్దం పారిపోయింది.

అక్కడి వాళ్ళవి నవ్వులో, అరుపుతో తెలియడం లేదు. బీడి, చుట్ట పొగలు....సారాఘాటు వాసన, తిట్లు, బూతులు....కాండ్రించి ఉమ్ములు .... అక్కడ మూలకు మాంసం కాల్చి అమ్ముకునే వాడొకడు, నాన్ - వెజిటేరియన్ పడని వెజిటేరియన్‌లా మడికట్టుకున్నట్లు దూరంగా మరో మూల మిరపకాయల బజ్జీలు అముతున్నాడు. వాటిమీద వాలే ఈగల్ని, దోమల్ని విసిరి విసిగి వేసారి ఊరుకున్నాడు.

భ్రమ కరిగి నిజం కనిపించింది. ముందున్న సీసాలు ఖాళీ అయ్యాయి చూస్తూండగానే బాల్ కిషన్ మరో నాలుగు తెచ్చాడు. అప్పటికే శంకర్ శరీరం తేలిపోతూంది.

"ఏం చిచ్చ ఉట్టిగ కూకున్నవ్, గియింత తాగు."

"ఏ .... నీయవ్వ నాకెటో అయితంది. నా కొద్దే! రెండ్రోజుల్నించి తిండి దిన్లే. ఇయ్యాల గిది తాగితే పానం తేలిపోతాంది."

"అఁయ్....తిండెందుకు దిన్లే మల్ల?"

"ఏవ్వలు బెట్టలే!గా మొన్ననే మా మేనేజరు కొలువుల్నించి దీశేశిండు....

"ఎవ్వల్ని? నిన్ను దీశేశిండా?" అంత అల్లరిలోనైనా శంకర్ కడుపులోని పేగులరోదన బాల్ కిషన్ విన్నాడు.

బాల్‌కిషన్ కెందుకో ఆశ్చర్యంవేసి, వెంటనే అడిగాడు: "అదె మరి గట్ల?"

"నౌకరి పర్మినెంటుది కాదు. టెంపర్‌వర్ది! అందుల నాకు సైపు రాకుండె సైపొచ్చి వాయన ఒస్తే ఆయనకు తీస్కోని నన్నెల్లగొట్టిండు. సైపురాకుండేంది దాన్నొస్తదన్నా!! దాన్నుతోటి మా కపనిగాదు పో పో అన్నడు, మేనేజరు...."

బాల్ కిషన్ ఓ సీసా శంకర్‌కు అందించాడు. శంకర్ కొంచెం తాగి మిరపకాయ కొరికాడు.

"అరెరె గట్లనా? దాన్నొస్తాది నీకు! ఏడ నేర్సినవ్?"

"కొంచె మొస్తది. కతక్ అని అదో అలగ్ దైపుంటది. రాం కోట్ల కాలేజిల నేర్పిసగని బాగరాదు...."

పూర్తికాకుండానే అన్నాడు బాల్‌కిషన్: "అదెనురి గదెందుకు నేర్సినవే, చిచ్చ? మంచిగ సైపు నేర్వకపోతివి? ఇగ మరి ఇప్పుడెట్ల - నౌకరేదిజేస్తవ్?"

"ఏదో కాయిశుపడి నేర్సుకున్న. బల్లెవదోది సదివెటప్పుడు పోరగాల్ల మంత రవీంద్రభారతి పోయి డాన్సుసొచ్చినం! గప్పటి సంది మన్సుల వడ్డది. నేన్గూడ గట్ల గావాలని ..ఇగ మా నాయనున్నంత కాలం నేర్సుకుంటె తిట్టేది. గందుకె సాటుంగ సాటుంగ జేర్పిన, ఇగ మా నాయిన సావంగనె ఇల్లంత నా మీద వడ్డది. మా అమ్మకు సూదు ల్గానెటదుకె పై సల్జాల కుండె, ఇగ పూర్తి గెట్ల నేర్వనుండె? కుదిరెటట్టు లేదని ఊకున్న "

"అయ్యో. మీ నాయిన వొయినాడు - ఏం జేసేది?" అని ప్రశ్నిస్తూ, అగో తాగవూ" అంటూ మరో సీసా చేతికందించి బాల్‌కిషన్ శంకర్ కళ్లవైపు చూశాడు.

అవి ఉన్నట్టుండి పచ్చిగా అయ్యాయి. "ఆఁ....వొయ్యిండు. అమ్మ గూడ వొయ్యింది. నాయిక కోశిల దుక్నంల పన్జేసేది. జీతం తిండికే సాల క్పొయ్యేది. నన్నేం సద్విపిస్తడు? డాన్సేంనేర్పిస్తడు?"

తనకు తెలియకుండానే ఒళ్ళు లేచిపోతోంది. ఎదురుగా, దూరంగా ఉన్న దుకాణాలు, అందులోని మనుషులు చూచాయగా అగుపిస్తున్నారు. ఆస్థితి ఏమిటో చెప్పడం కష్టం! ఎటూ గానిస్థితిలో అన్నాడు శంకర్: "కాలేజిల్నిం చెల్లగొడ్తె, గాడ సెప్పల్ బజార్ల డాన్స్ నేర్పెటాయ నుండె - గాడ్కి వోతె, గాదొంగ బాడ్కావ్ అందర్కి నేర్పుగని....నన్ను సూడంగనె ఏదన్న ఇంట్ల పన్జెప్పేది. తిండి పెట్టేది. గని, 'నేర్పు సారంటె' ఇగిలిచ్చు కుంట 'నీకెందు కురా' అనేది. ఇగ సూశి సూశి తిక్కదిరి గెల్లొచ్చిన."

"అరె! ముచ్చట వెట్టుకుంట తాగ్తలేవేందే? తాగంది జోషురాదు. ఇప్పు డాడ ఎగరాన్నాయె....పిస్గను బయటికి దీశింద్రో లేదో అల్లు ...ఇంక సప్పుడయితే అయితె లేదు."

"తాగ్త తాగ్త అల్గెట్ల దాగ?" అంటూ మరింత తాగాడు శంకర్. కళ్లు మబ్బుగా అయ్యాయి. లోకమే మత్తుతో ఉన్నట్టనిపించింది. ఒళ్లు తిరుగుతూంది! అతని దృష్టి మారింది!! ..నిషా.

బాల్‌కిషన్ కొంచెం కొంచెం తాగుతున్నాడు. అంతే!! అతనికి లోకం లోకంలాగానే ఉంది. దృష్టిలో మార్పులేదు. అతను అసలు తాగడానికి రాలేదు. శంకర్‌కు తాగించాలని వచ్చాడు. ప్రస్తుతం చనిపోయింది. బాల్‌కిషన్ దూరపు బంధువు. డప్పు కొట్టేవాళ్లప్పుడే బాగా తాగి వెళ్ళిపోయారు ఇంటి వైపు.

తెచ్చిన వాటిల్లోంచి రెండు మాంసం ముక్క లందిస్తూ అన్నాడు' "ఇయ్యాల్రేపు నౌకర్లేంది తక్లీబయితది. బత్కుడు కష్టం!?"

ఈ సారి శంకర్ అవును అని విచారం ప్రకటించలేదు. గొంతు పెద్దగా జేసి అరిచినట్లుగా మాట్లాడుతున్నాడు.

"ఏం తక్లీబ్ బే ... బత్క నేర్సినోనికి! .... గిప్పుడు పీన్గ ముందట జ్వరసే పెరిగితే—పది హేను రూపాయలిస్త రాయె. ఇంకేంది! పెండ్లమా? పిల్లలా? గిట్లనే బత్కుతయిపాయె.... గీ ఉపాయం నాకు బీ రాలే, పొద్దాల పెంటిగా డొచ్చి సెప్పిండు - సరె. గియ్యాల్లట్నించి ఎవ్వలేడ సచ్చినా ఒచ్చి అడ్త!—మత్లబ్ దెల్పుమన్న..."

"అగో డప్పు సప్పు డయితాంది. బయలెల్లు తున్నట్లున్నది. ఇగ వారాదు?"

"పా పల్ల." లేచాడు శంకర్.

బాల్ కిషన్ లేచి, ఉరికి సీసాలు, పైసలు ఇచ్చి వచ్చాడు.

డప్పు ఎట్ల గొడ్తాంటె, అట్ల అడుగులు పడాలె." బాల్ కిషన్ చెప్పుతూ వున్నాడు.

ఆ(.... ఆ(..... ఎందొ్కు పడవు? నాకు బాగనే అడొ్స్తది! సూస్తవు గద ఇప్పుడు — పబ్లిక్ కంత పరేశానయి సూడాలె నా ఆట!!"

గా మాట చెప్పినవ్ మంచి గుంది.... తొందర్గ నడ్వు, అంత తయారయినట్టుంది."

బాల్ కిషన్ తొందరగా నడువ గలుగుతున్నాడు. కాని, శంకర్ బరువుగా తూలుతూ, ఏదో వాగుతున్నాడు. బాల్‌కిషన్ వినిపించుకోవడం లేదు. ఫర్లాంగు దూరం వెళ్ళి ఓ ఇంటి ముందు ఆగారు.

అక్కడ —

నిర్జీవుల్లో కలిసిన జీవి పాడెమీద పడుకొనుంది. పాడె నలుగురి భుజాల మీదుంది. బంధువులు, స్నేహితులు అందరు హడావుడిగా అయో మయంగా ఉన్నారు.

"పండు ముసల్ది!! రాలి పొయ్యింది." కొందరు అతి సామాన్యంగా అనుకుంటున్నారు. మరి కొందరి ముఖాల్లో ఉదాసీనత, మరో పది పదిహేను మంది ముసల్దాన్కేమవుతరో గాని, వారి ముఖాల్లో దుఃఖం. వాళ్ల కళ్లు నిండా నీళ్ల నిండి, వర్షిస్తున్న మేఘాల్లా ఉన్నాయి. కన్నీళ్ళెన్ని కారినా, అవి నిర్మలంగా అవడం లేదు. అలాగే ఉంటున్నాయి.

డప్పు మోగుతూంది. శంకర్ శరీరం పులకిస్తూంది— ఇప్పుడే తన జీవితంలో ప్రప్రథమంగా తన నృత్య ప్రదర్శనం ఇవ్వంబోతున్నాడు గనక!

వాళ్ల పను లెవ్వో అయిపోయాయి. వాకిట్లోంచి శవం కదిలింది. అందరికంటె ముందు డప్పుల వాళ్ళు. వెనకాలే శంకర్, నృత్యకారుడు!! — తరవాత ఒకడు నిప్పు పట్టుకుని ఉన్నాడు. ఆ తరువాత నలుగురితో మోయ బడుతున్న శవం. వెనక స్త్రీలు, ఏడ్పులు! పురుషులు, మౌనం!!

కొంచెం దూరం వెళ్ళినాక డప్పు లాళ్ళు ఆగారు. ఆగి, వాయిద్యాల్ని జోరుగా వాయిస్తున్నారు. శంకర్ కళ్ళలో ఏదో కదులుతూఉంది...

శవం అటూ, ఇటూ, పెట్రోమాక్స్ లైట్లు .... హాల్లోని ఎలక్ట్రిక్. బల్బుల్లాగ, రోడ్డు స్టేజీ లాగ, పాడెమీది శవం ఓ ప్రముఖ వ్యక్తి లాగ, మిగిలిన జనం ప్రేక్షకుల్లాగా .... కళ్ళలో దృశ్యాలు.

కాళ్ళ బలం హెచ్చింది. అడుగులు జోరుగా పడుతున్నాయి. ఎగిరెగిరి గంతు లేస్తున్నాడు, అతని జీవితాశయం తీరినట్టు!!

అతడు ఆడడం లేదు. డప్పు శబ్దం అతని లోని మైకాన్ని ఆడిస్తూంది. ఎవరి ఏడుపులు, ఎవరి ముచ్చట్లు వారి వారి కున్నాయి. అంత మంది జనంలో శంకర్ నాట్యం ఎవరూ చూడడంలేదు.

కాని —

ఏ థియేటర్‌లోనూ దొరకనంత హాయిగా కాళ్లు చాపుకుని, ఆ కళాకారుడి జీవితం ఎలా అనుకుంటే, ఎలాగయిందో దీర్ఘంగా ఆలోచిస్తూ తన కొరకు ప్రత్యేకంగా ఏర్పాటు చేయబడిన అతని నృత్యాన్ని శవం చూస్తూఉంది:

డప్పులు మోగుతున్నాయి.

1972

—

దేవరాజు మహారాజు రచనలు :

గుడిసె గుండె (తెలంగాణ ప్రజలభాషలో కవిత) 1974

కడుపుకోత (తెలంగాణ ప్రజల భాషలో కథలు) 1977

బుడుంగు (చైనా జానపద పిల్లల కథలు) 1984
గురుపుకు ఎగనామం ,, | హైద్రాబాద్ బుక్ ట్రస్ట్

అధునిక యుగంలో జానపద సాహిత్యం:వ్యాసాలు 1987

గాయపడ్డ ఉదయం (కవిత) 1990.
కవితాభారతి (తెలుగులో భారతీయ కవిత్వం) 1991
పాలు ఎఱ్ఱబడ్డాయ్ (కథలు) 1991
బయిరూపు లొల్లం (తెలంగాణ ప్రజలభాషలో కవిత) 1991 | జీవన ప్రచురణలు,

మూఢనమ్మకాలు - సైన్సు : వైజ్ఞానిక వ్యాసాలు 1991 విశాలాంధ్ర ప్రచురణ